

Tečaj slovenščine za tujce v dijaškem domu

Jasna Kovačič, prof. slovenščine, vzgojiteljica v Dijaškem domu Lizike Jančar Maribor

S pomočjo inkluzije se mladostniki vključujejo v socialno življenje, ki v vzgojno-izobraževalnem sistemu, predvsem za dijake, ki ne prihajajo iz Slovenije, predstavlja njihovo začasno bivališče. Vključevanje v socialno okolje in vzgojno-izobraževalni proces je za tujce bistvenega pomena, saj lahko le na takšen način začnejo navezovati stike in zaživijo kvalitetno življenje. Na inkluzijo bi bilo potrebno gledati na način, da niso vsi ljudje enaki in da so kljub temu obravnavani enako. Hitro vključevanje v okolje je za dijake tujce zelo pomembno, prav tako kot dobro poznavanje jezika, zato se v vzgojno-izobraževalnih ustanovah vključujejo v programe slovenščine za tujce, ki jim omogoča hiter napredek na vseh ravneh poznavanja jezika in posledično višjo kvaliteto življenja v novem okolju. V dijaškem domu biva veliko tujcev, ki obiskuje tečaje slovenščine že v šoli, zato se lahko največ napredka doseže z inovativnimi inkluzivnimi pristopi, ki so prilagojeni vsakemu dijaku posebej.

1 Inkluzija v vzgojno-izobraževalnem sistemu

Bistvo inkluzije v izobraževanju pomeni povečati sodelovanje med dijaki skozi vzgojno-izobraževalni proces ter druge učne dejavnosti. Zelo pomembno je tudi sodelovanje vseh zaposlenih, učiteljev, svetovalnih delavcev in vodstva pri vključevanju mladostnikov v novo okolje. Inkluzija predstavlja v izobraževanju s svojo odprtostjo in razumevanjem pomemben način zagotavljanja različnih učnih priložnosti, učnih procesov in rezultatov (Opertti idr. 2014). Inkluzija v dijaškem domu se nanaša na pristop, ki spodbuja vključevanje vseh dijakov ne glede na njihove različne potrebe, sposobnosti, kulturne in nacionalne ali katerekoli druge razlike in interese. Inkluzijo nekateri avtorji dojemajo kot popolno preoblikovanje vzgojno-izobraževalnega procesa in sistema, v katerem so upoštevane potrebe čisto vseh dijakov ne glede na to, od kod prihajajo, kakšni so njihovi interesi ali predznanje (Schmidt 2001). Je sistem, s katerim skušamo posameznike vključiti v socialno življenje in okolje. To okolje v vzgojno-izobraževalnem sistemu predstavlja razred oz. dijaški dom, ki je za dijake tujce njihovo začasno bivališče, saj tukaj bivajo tudi čez vikend. Mladostniki se morajo v okolju, kjer bivajo, počutiti dobro, predpogoj za to pa je dejstvo, da se počutijo sprejete, enakovredne in enakopravne. To lahko dosežemo samo tako, da mladostnike obravnavamo kot edinstvene osebe, ki imajo pravico do enakih možnosti in priložnosti za učenje, razvoj in družbeno življenje. Vključevanje v okolje ima zato za njih še večji pomen, saj moramo odstraniti jezikovne, kulturne ali verske ovire, da se lahko začnejo vključevati v okolje in navezovati stike z vrstniki (Skalar 2003).

Kljub vsemu se nam inkluzija velikokrat predstavi v napačni luči. Veliko učiteljev, profesorjev in vzgojiteljev v dijaških domovih inkluzijo sprejema z za-

držkom, kot še eno nepotrebno novost v šolskem sistemu. Na inkluzijo bi bilo potrebno gledati kot na paradigmo, da nismo vsi enaki, in se bolje zavedati osnovnega načela Evropske unije »Združeni v raznolikosti«, ki nam sporoča, da smo vsi med seboj različni, ne enaki in ne drugačni. Zavedati se moramo, da se dijaki med seboj razlikujejo in da vzgajamo in izobražujemo osebnostno zelo različne ljudi, zato je dobro, da poznamo metode dela, ki jih lahko prilagajamo in uporabljamo pri posameznem dijaku. V dijaškem domu se srečujemo s številnimi posamezniki, ki zahtevajo drugačne

vzgojno-izobraževalne pristope. Inkluzijo bi morali dojemati kot nekaj, kar nam pomaga pri širjenju idej enakosti, enakopravnosti in številnih prilagoditev posamezniku na vseh področjih in v vseh okoliščinah. Dijaki in zaposleni v vzgoji in izobraževanju bi se morali bolj zavedati dejstva, da imajo vsi dijaki enake pravice in dolžnosti, ne glede na raso, spol, versko prepričanje ipd. Enakopravnost bi se v šolah morala kazati tako v pravicah kot tudi v dolžnostih. To bi lahko dosegli z deprivilegizacijo posameznikov na eni strani in destigmatizacijo na drugi. Delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah ne bi smelo v nobenem primeru postati avtomatizirano ali rutinsko, ampak bi si morali vsi zaposleni prizadevati delovati ustvarjalno in prenašati svoje strokovno znanje v vsakdanje življenje (Rutar 2010). Kot človek ima vsak pravico biti drugačen in prav zaradi tega ne sme biti zapostavljen ali izključen iz okolice. Pri inkluziji gre torej za način življenja in razmišljanja, vključevanje v skupno življenje, kjer spoštujemo vsakega posameznika, zato krepi pravico po pripadnosti in prepoveduje izključevanje iz kakršnegakoli razloga (Morrison 2008).

2 Tečaj za tujce v Dijaškem domu Lizike Jančar Maribor

Dobro poznavanje jezika je osnova za uspešno izobraževanje. Dijaki, ki se s slovenščino ob vstopu v srednjo šolo srečujejo prvič, imajo precej težav in

brez strokovne pomoči ne bi zmogli uspešno zaključiti šolanja. Izvajanje slovenščine za tujce v srednjih šolah in dijaških domovih je prav zato tako pomembno, saj uresničuje evropske smernice in slovenske pravne podlage. Prizadevamo si, da bi dijakom tujcem na srednješolski stopnji omogočili lažje in hitrejše vključevanje v šolski sistem, z dobrim poznavanjem jezika pa se lahko tudi bolje vključijo v družbo vrstnikov in družabno življenje, ki je v tej starosti odločilna komponenta razvoja osebnosti.

Na tečajih slovenščine za tujce dijaki spoznavajo jezikovna sredstva, razvijajo sposobnosti za razumevanje, tvorjenje in govorjenje besedil, ki so sestavljena iz preprostega in uporabnega besedišča in so prav zato primerna za vsakdanjo rabo. Skozi govor se spoznavajo z različnimi načini jezikovnega vedenja, kjer lahko izbirajo med primernimi socialnimi in funkcijskimi zvrstmi jezika. Nekateri se družijo z vrstniki, ki govorijo mešanico slenga in angleškega jezika, kar je na nekaterih mariborskih srednjih šolah v zadnjem času zelo popularno. Tujci so zaradi uporabe različnih zvrsti jezika zmedeni, saj ne vedo, kdaj uporabljajo knjižno obliko jezika. Pozitivna stran omenjenega pa je ta, da se dijaki, ki se šele spoznavajo z jezikom, naučijo premagovati težave, ki nastajajo pri sporazumevanju zaradi kulturno in jezikovno različnih vzorcev izražanja in vedenja.

Na učinkovitost tečaja zagotovo vpliva več dejavnikov. Prvi je motiviranost za učenje za dijake tujega jezika. Nekateri dijaki so bolj, drugi manj motivirani za delo, kar izhaja iz socialnih okoliščin, osebnostnih lastnosti, želje po nadaljevanju izobraževanja v Sloveniji ipd. Dijaki se razlikujejo tudi po sposobnostih in načinu razmišljanja, zato se v Dijaškem domu Lizike Jančar izogibamo delu v skupinah. Z vsakim dijakom delamo individualno in tečaj prilagodimo glede na njegovo predznanje in potrebe. Vsi naši dijaki tujci ob vpisu obiskujejo tečaj slovenščine za tujce že v šoli, zato si v dijaškem domu prizadevamo, da bi jim ponudili nekaj več in bi z individualiziranim programom dosegli stopnjo znanja, ki smo si jo zastavili. Dijake občasno razporedimo v homogene skupine, v katerih so dijaki s podobnim predznanjem in sposobnostjo učenja ter komuniciranja. V praksi se je izkazalo najbolj uspešno delo v dvojicah, saj na tak način dijaka krepita jezikovne spretnosti in komunikacijske veščine.

Najbolj motivirani in zagnani so dijaki, ki imajo že načrtano svojo izobraževalno, morda celo poklicno pot in so odločeni študij nadaljevati v Sloveniji. Večina je vpisanih na gimnazijske programe in se zavedajo, da se bodo morali prej ali slej spopasti s slovenskim jezikom ter ga dodobra obvladati.

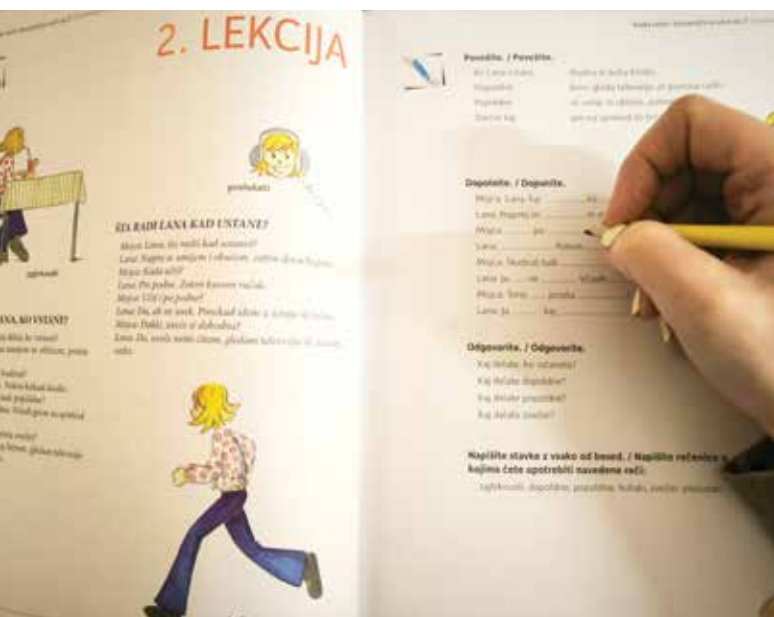
Posebno skupino v našem dijaškem domu predstavljajo tujci, ki obiskujejo program mednarodne mature in prihajajo iz Črne gore, Makedonije in Srbije. To so dijaki, ki so izjemno inteligentni, sposobni in navajeni oz. naučeni blesteti na vseh področjih. Ko so prišli v Slovenijo, niso razumeli popolnoma nič, zato je naša komunikacija potekala na številne, včasih zelo kreativne načine, saj že od vsega začetka z njimi nisem želela komunicirati v angleškem ali srbskem jeziku. To so dijaki, ki imajo s slovenščino zelo malo stika, saj med sabo komunicirajo v maternem jeziku, z vrstniki in v šoli pa izključno v angleščini. Te okoliščine jim, kljub njihovim izvrstnim sposobnostim, otežujejo socializacijo in vključevanje v realno okolje. Tečaj slovenščine za tujce z njimi poteka nekoliko drugače, saj se srečujejo s popolnoma neznanim jezikom, zato ne začnemo s slovnico in pravili slovenskega jezika, ampak ob enostavnih besedilih razvijamo besedišče in tako v najkrajšem možnem času dosežemo, da tudi ti dijaki usvojijo osnovne fraze in se lahko začnejo vključevati v okolje.

Inkluzija dijakov v dijaškem domu je zapletena in odvisna od številnih dejavnikov ter okoliščin, saj ima vsak tujec svojo zgodbo vključevanja v novo okolje. Nekateri začnejo obiskovati ure slovenskega jezika že v matični državi, kjer se naučijo osnov in v realnem okolju ne funkcionirajo, kot so si predstavljali. Naučijo se in razumejo posamezne besede ali besedne zveze, zapomnijo si sklanjatvene

vzorke, a se v realni situaciji ne znajdejo, zato so na začetku zadržani, nesamozavestni in plahi. Pri sporazumevanju si pomagamo z angleščino, hrvaščino, risanjem in neverbalno komunikacijo. Njihovo besedišče je ob prihodu v našo državo skopo, razumejo le enostavna predvidljiva vprašanja v zvezi z osebno identiteto in družino. Pri vzgojno-izobraževalnem delu pri takih dijakih uporabljamo veliko slikovnega gradiva, s pomočjo katerega počasi preidemo do boljšega razumevanja in komunikacije. Dijaki po navadi povedo, da se največ naučijo od vrstnikov in s pomočjo pogovorov ob slikovnem gradivu. V šoli se na začetku šolskega leta počutijo izolirano in nesprejeto. Sošolci imajo o teh dijakih pogosto napačno mnenje, saj jih zaradi nerazumevanja jezika dojemajo kot molčeče in introvertirane. Ko se odločijo, da bodo govorili, pa četudi narobe, začnejo navezovati stike z vrstniki in spletati prijateljstva. Povedali so, da se ljudje ne trudijo, da bi jih razumeli, zato jim ne preostane drugega, kot da premagajo strah in nelagodje.

Dijaki, ki pridejo v Slovenijo brez ali z zelo skopim znanjem slovenskega jezika, potrebujejo predvsem podporo, motivacijo in veliko sočutja. Velikokrat pozabimo, da so to še otroci, ki so v želji po boljši in perspektivni prihodnosti zapustili varno zavetje svojega doma in prišli sami v popolnoma neznano okolje, med popolnoma neznane ljudi. Lažje je dijakom, ki se v okolju, v katerem trenutno bivajo, ukvarjajo s športom, saj so na treningu prisiljeni razumeti slovenski jezik, prav tako morajo razumeti in govoriti s soigralci.

Nekoliko manj so motivirani dijaki, ki nekaj osnov slovenščine že imajo in so prepričani, da je to dovolj za nadaljnje izobraževanje in sporazumevanje. Svoj cilj so dosegli, zato je motivacije za učenje slovenščine malo. Dijaki, ki tudi v prostem času veliko uporabljajo slovenski jezik, imajo prijatelje in sošolce, ki jim pomagajo, da se lahko čim prej vključijo v socialno življenje novega okolja. To so tujci, ki že imajo določeno količino predznanja na vseh ravneh slovenskega jezika in brez težav poimenujejo predmete, pojme in bitja ter jih tudi opišejo. Sporazumevajo se dobro in nimajo težav z navezovanjem stikov. Čeprav občasno mešajo zvrsti jezika in pri sporazumevanju uporabljajo veliko narečnih izrazov in slenga, se zelo dobro vklapljajo v socialno življenje sovrstnikov. Nekaj preglavic jim povzroča pisanje in razumevanje zahtevnejših besedil, kar sami ne dojemajo kot težavo. Pri dijakih na splošno ugotavljam veliko povezanost motivacije z izbiro šole oz. izobraževalnega programa. Dijaki, ki se vpisujejo na gimnazije, so veliko bolj motivirani, saj imajo pred seboj jasno načrtan cilj in se zavedajo, da jih čaka še veliko dela, preden bodo zaključili svojo izobraževalno pot.

Najmanj motivirani za učenje slovenskega jezika so dijaki, ki bodo ostali v Sloveniji le kratek čas. V Dijaškem domu Lizike Jančar so to predvsem športniki, ki pogosto menjajo klube in nekateri vsako leto preživijo v drugi državi. Tudi za te dijake pripravim program učenja slovenskega jezika v sodelovanju s profesorico slovenščine na njihovi srednji šoli, s katero skupaj določiva kriterije, ki jih bo moral dijak doseči, če bo želel uspešno zaključiti letnik. To so mladostniki, ki se ob prihodu v Slovenijo s slovenščino srečajo prvič. Na začetku napredujejo zelo hitro, predvsem na sporazumevalnem področju, kasneje, ko razumejo dovolj, da se lahko brez težav sporazumevajo, začnejo stagnirati, saj jezik obvladajo dovolj, da se lahko normalno vključujejo v socialno življenje in vzgojno-izobraževalni proces. Največ preglavic jim povzroča pisanje besedil, ker zaradi vsakodnevnih treningov, tudi večkrat na dan, nimajo časa, da bi se več časa posvetili branju zahtevnejših besedil in tako pridobili besedni zaklad.

Kljub povedanemu opažam, da so na splošno športniki pri učenju slovenskega jezika zelo uspešni. Šport od mladostnikov zahteva disciplino in organiziranost, kar jim pomaga tudi pri načrtovanju šolskih obveznosti. Športniki, ki želijo biti uspešni v šoli, so motivirani, zagnani in svoj prosti čas izkoristijo za učenje. Navajeni so delati, zato jim sedenje za knjigo ne predstavlja bremena, ampak samo še eno »odkljukano nalogo«, ki so si jo zastavili na začetku dneva. Njihova prednost je tudi njihova odlična telesna pripravljenost, saj so zaradi intenzitete treningov možgani napolnjeni s kisikom, kar jim pomaga, da lažje procesirajo in se hitreje naučijo določeno snov. Dijaki, ki se ukvarjajo s športom, so bolj družabni, saj njihova socializacija poteka tudi preko športa. Po drugi strani pa so tekmovalni, kar je v določeni meri zdravo in pripomore k dobrim učnim uspehom.

3 Zaključek

Predpogoj za uspešno inkluzijo je dobro in enotno delovanje šolskega tima, vodstva in staršev dijakov tujcev. Redni sestanki celotnega tima in usklajeno delovanje vodijo do uspešne inkluzije. Strokovni delavci ustvarjajo pogoje, s katerimi spodbujajo interakcijo med kulturami in jeziki otrok, ki prihajajo iz različnih kulturnih in jezikovnih okolij, in s tem ustvarjajo priložnost sooblikovanja kulture sobivanja.

Inkluzivna ustanova je ustanova, kjer si prizadevajo delovati inkluzivno prav vsi zaposleni, dijaki in zunanji strokovni sodelavci. Ni dovolj, da dijaka vključimo le fizično, ampak se je potrebno z njim ukvarjati in mu nuditi podporo, da se lažje vključi v socialno življenje. Inkluzija je proces, ki lahko traja zelo dolgo. Le tako lahko dijakom, ki našo pomoč potrebujejo, omogočimo optimalne pogoje za življenje in delo.

Inkluzija v dijaškem domu je pomembna, saj omogoča dijakom, da se razvijajo v bolj strpno in raznoliko skupnost ter se učijo sprejemati in spoštovati različne nacionalne in kulturne razlike. To lahko prispeva k njihovem boljšemu razumevanju in pripravljenosti na življenje v sodobni družbi, kjer so razlike med posamezniki neizogibne.

V Dijaškem domu Lizike Jančar si vsi zaposleni prizadevamo, da našim dijakom nudimo enake pogoje za učenje in bivanje. Vse dijake oziroma mladostnike družijo to, da pripadajo isti starostni skupini in imajo podobne osebne izkušnje, tako lažje najdejo skupni jezik in se v okolju bolje počutijo.

Viri in literatura

- Ainscow, M., Booth, T. in Dyson, A. (2006): *Improving Schools, Developing Inclusion*. Routledge.
- Kavkler, M. (2008): *Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja*. V M. Kavkler (et. al.). *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 9–20).
- Morrison, A. C. (2008): *Razvoj inkluzije v ZDA*. V M. Kavkler (et. al.). *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 21–29).
- Opertti, R., Walker, Z. in Zhang, Y. (2014): *Inclusive education: From targetion groups and schools to achieving quality education as the core of EFA*. *The SAGE handbook of special education*, let. (št.2), str. 149–169.
- Rutar, D. (2010): *Namesto uvoda vprašanje: ali so učitelji v Sloveniji zares pripravljeni na inkluzijo?* V D. Rutar (ur.) *Inkluzija in inkluzivnost*, str. 21–23.
- Schmidt, M. (2001): *Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami v osnovno šolo*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Skalar, V. (2003): *Kako vrtec in šola približati otrokom s posebnimi potrebami?* *Sodobna pedagogika*, let. 54 (posebna izdaja): str. 52–62.
- Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje. Dostopno na: https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/inkluzija_in_inkluzivnost-1.pdf - str.14
- Pravno-informacijski sistem: *Zakon o tujcih (ZTuj-2)*. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5761>
- Pravno-informacijski sistem: *Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah*. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13433>
- Učni načrt: *Tečaj slovenščine za dijake tujce*. Dostopno na: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/08/UN_dijaki_priseljenci.pdf